

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

„Dumnezeule! Privit de sus, așa, gol pușcă, ești și mai frumos! Din ce familie ești, napolitanule?“

Lucrezia către Alfonso de Aragon

DARIO FO
FIICA
PAPEI

Traducere din italiană de
Vlad Russo

HUMANITAS
fiction

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: George Șerban
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Tipografia Real

DARIO FO

LA FIGLIA DEL PAPA

© 2014, Chiarelettere

Romanian edition published by arrangement with Agenția literară Livia Stoia.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2016, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FO, DARIO

Fiica papei / Dario Fo; trad.: Vlad Russo. – București: Humanitas Fiction, 2016

ISBN 978-606-779-073-3

I. Russo, Vlad (trad.)

821.131.1-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

Preambul	9
<i>În noroi până la gât</i> 9	<i>Petreceri elegante cu nobile doamne</i> 11
<i>Clemența și indulgența sunt garanția puterii</i> 13	
Partea întâi	15
<i>Binecuvântata loterie</i> 15	<i>O familie ideală</i> 20
<i>Poveste de dragoste imposibilă. Dar fără plasă de siguranță</i> 27	<i>Căsătoria e cheia de boltă ce susține arcul sub care înfloresc infidelitățile cele mai năucitoare</i> 29
<i>Regele tras de sfori cu mers de marionetă</i> 31	<i>Un rege trebuie să știe din când în când să-și plece capul, mai ales înaintea grinzilor prea scunde</i> 36
<i>Lucrezia a dispărut. O fi fugit, o fi fost răpită? Cine știe!</i> 39	<i>Ajunși aici, planul de bătaie trebuie schimbat. Atenție, să nu devină un joc de clovni</i> 43
<i>Grotescul e calea cea mai sigură de a ajunge înțelept</i> 44	<i>La Roma tot ce se aruncă în scurtă vreme apare plutind pe apele râului</i> 47
<i>Fricoșii să nu caute libertatea cerându-le-o celor care dețin puterea!</i> 48	<i>Sfânta tumbă</i> 53
<i>Cine s-a hotărât să-și ispășească păcatele să fie gata să urce pe scaunul de tortură</i> 57	<i>O poveste de dragoste de-a dreptul imprevizibilă</i> 60
<i>Ca să urmărești voința cerului e de-ajuns să știi să citești mișcarea astrilor</i> 64	<i>Frumos e Napoli pe timp de zi sub soarele arzător, ca și pe timp de noapte cu sau fără lună, dar mai presus de toate splendid arată când ești îndrăgostit</i> 71
<i>Gâlceavă între îndrăgostiți</i> 73	<i>Jocul schimbărilor</i> 77
<i>Semne ale prăpădului</i> 82	<i>Luna neagră răsare adesea de două ori</i> 84
<i>Portretul nemăsluit al unui popor</i> 88	<i>Încheierea socotelilor...</i>
<i>Ca să nu mai vorbim de privilegii</i> 89	<i>Drumurile, chiar și cele mai anevoioase, duc întotdeauna la Roma</i> 89
<i>Papasa de probă</i> 98	<i>Cea care se peștește singură</i> 102
<i>La leçon des italiens</i> 107	<i>Din afară se poate ghici lăuntrul, atât în cazul oamenilor, cât și al palatelor</i> 109
<i>Vârtejul fanteziei</i> 111	<i>Să nu împrumuți niciodată</i>

tunuri unuia care se poate sluji de ele trăgând asupra ta 113 Vorbe așternute în scris ca să seducă 118 Invitație la un banchet la care se servesc sicrie 122 Taifas despre cadavre 124 Vorbind despre dragoste și umblând alături de poetul șchiop 127 A înceta să dorești e cea mai mare pedeapsă 128 Cum se luptă niște oșteni travestiți în marionete 130 Doamna albă înveșmântată în negru intră întotdeauna fără a bate la ușă 135 Nimeni nu-i învață pe copii să recunoască mirosul de mamă 137

Partea a doua 151

Nu e suficient să ajungi la capătul vieții ca să devii mai prevăzător 151 À la guerre comme à la guerre 154 Cortina când coboară nu reușește să usuce lacrimile 157 Dintr-o animozitate între femei poate lua naștere și o mare afecțiune 160 Eliberarea deținuților 162 E important cum îți începi viața, dar și mai important e cum reușești s-o închei 169 Cel mai tare doare despărțirea de omul înțelept care te părăsește pentru totdeauna 174 A însemna ce ți se întâmplă slujește adesea doar ca să-ți amintești clipele fericite 178 O femeie care nu acordă circumstanțe atenuante și absolviri de pedeapsă 179 Veștile proaste vin adesea cu nemiluita. Unele amare, cele mai multe catastrofale 181 Oamenii de spirit se nasc din ce în ce mai rar 183 Scoateți tocătorul, distribuim bucățile: cine-i mai rapid și mai fără milă le capătă pe-ale mai bune 184 Cum să ajungi într-o comedie grotescă, fără mască 186 La început era numit „boala franceză“, apoi „boala spaniolă“, în secolul al XVI-lea s-a numit „medalia generalului“ 193 Ce plăcere e să fii bogat dacă nu ai săraci în jur, căroră să le plângi de milă 196

Bibliografie

201

Lucrezia

Preambul

În noroi până la gât

Despre viața, izbânzile și nefăcutele mai mult sau mai puțin atestate ale familiei Borgia s-au scris și pus în scenă opere și piese de teatru, s-au făcut filme notabile cu actori celebri, iar în ultima vreme și două seriale de televiziune de un enorm succes.

Care să fie motivul unui asemenea interes pentru comportamentul acestor personaje? Fără îndoială, nerușinata imoralitate de care au dat dovadă de-a lungul întregii lor existențe. O existență desfrânată, începând cu sexualitatea și terminând cu comportamentul social și politic.

Printre marii scriitori care ne-au povestit dramele, cinismul și iubirile acestei atotputernice familii se numără, de pildă, Dumas, Victor Hugo și Maria Bellonci. Unul dintre cei mai cunoscuți este însă John Ford, elisabetan de la începutul secolului al XVII-lea, care a pus în scenă piesa *Păcat numai că-i curvă*, inspirată aproape cu certitudine din presupusele aventuri ale Lucreziei Borgia și ale fratelui ei Cesare, despre care legenda ne asigură că au fost amanți. Prietena mea Mergherita Rubino a cercetat piesele scrise chiar în vremea aceea și a descoperit doi autori, Giovanni Falugi și Sperone Speroni, care vorbesc despre întreaga târășenie, atribuindu-i o pretinsă proveniență romană urcând nici mai mult, nici mai puțin decât până la Ovidiu.

E adevărat că, dacă desprindem istoria papei Alessandro VI și a rudelor sale din Renașterea italiană, obținem o saga tulburătoare, în care personajele se poartă fără pic de respect cu adversarii lor și adesea chiar între ele.

Victima menită sacrificiului e fără îndoială, de fiecare dată, încă din copilărie, Lucrezia, aruncată cu orice prilej și fără un dram de milă, atât de tată, cât și de frate, în vârtoarea intereselor financiare și politice. Ce credea dulcea copilă despre asta nu-i păsa absolut nimănui. De altfel, e femeie – motiv suficient chiar și pentru un tată viitor papă și pentru un frate pe cale de-a deveni cardinal. Ba, câteodată, Lucrezia nu-i nimic altceva decât un colet cu sânii plinuți și fese trăsnet. Ah, era să uit, până și ochii îi sunt plini de vrajă.

Dar în Italia ororile nu stârneau atâta tevdatură numai la Roma. Ca să dăm un exemplu, să poposim la Milano pentru a vă prezenta familiile Visconti și Sforza, pe care le vom întâlni de mai multe ori în povestea noastră în roluri de prim-plan.

În 1447, Filippo Maria Visconti moare fără a lăsa urmași de sex bărbătesc, ci numai o fiică nelegitimă, Bianca Maria, care va deveni legitimă cu acest prilej, ca să-l poată lua de bărbat pe Francesco Sforza, al cărui tată, căpitan de mercenari, avea origini plebeie: era, într-adevăr, fiu de morar. Iată, așadar, că ia naștere o nouă dinastie. Tânăra soție prăsește opt fi, printre care și pe Galeazzo Maria și Lodovico, cel care va fi numit apoi „il Moro“.

Galeazzo Maria era, cum se spune la Napoli, un *sciupa-femmene*, adică un fustangiu, gata oricând de aventuri galante, atât cu doamne nobile, cât și cu prostituate. Prin felul lui de a fi și-a atras un mare număr de dușmani; fapt e că mulți au fost cei care au participat la asasinarea sa. A fost înjunghiat în fața bisericii Santo Stefano exact de hramul sus-numitului sfânt, la 26 decembrie 1476, de Giovanni Andrea Lampugnani, Gerolamo Olgiati și Carlo Visconti, zis Bastardul. Ce de-a conjurați, parcă ar fi fost Iulius Cezar!

După moartea lui Galeazzo Maria, ducatul ar fi trebuit să-i revină fiului său Gian Galeazzo, de numai șapte ani. Dar il Moro, cu sprijinul francezilor, preia regența și profită de tinerețea nepotului pentru a-și spori nemăsurat propria pu-

tere. Acțiunile lui criminale nu se opresc însă aici. Vrând să scape definitiv de rivalul său, care-i e și nepot, hotărăște să-l otrăvească lent, puțin câte puțin, ca să nu poată fi învinovățit de asasinarea lui. Și, așa cum și-a propus, după o foarte lungă agonie, băiatul moare în cele din urmă, iar unchiul, Lodovico il Moro, vărsând lacrimi amare pe sicriul nepotului, moștenește ducatul Milanului.

De ce am vorbit despre această familie? Mai întâi, fiindcă il Moro o va lua de soție peste câțiva ani pe Beatrice d'Este, al cărei frate, Alfonso, din aceeași familie, va deveni soțul Lucreziei Borgia. Iar încuscririle nu se opresc aici, căci Isabella d'Este, soră a lui Alfonso și a Beatricei, se va mărita cu Francesco Gonzaga, marchiz de Mantova, care, așa cum vom vedea, va juca un rol în anumite bârfe despre Lucrezia noastră. Și privind cu și mai multă atenție, cercul nu se închide nici aici.

Pentru a înțelege în ce atmosferă se trăia la sfârșitul secolului al XV-lea, la Roma și în întreaga Italie, e bine ca, înainte de a începe, să mai amintim câteva fapte. Iar aici se potrivește de minune scrisoarea pe care un tânăr episcop proaspăt numit o scrie unui coleg de-al său de seminar.

Petreceri elegante cu nobile doamne

Înaltul prelat povestește despre o petrecere papală în timpul căreia niște *bonae femmene*, adică curtezane de rang înalt invitate la ceremonie, s-au dat în spectacol într-o întrecere de dans, aplecându-se și lăsându-și fesele să coboare până la podea, unde se aflau lumânări parfumate aprinse. Suflecându-și în chipul cel mai firesc rochiile, fiecare dansatoare stingea lumânarea de sub ea, după care se ridica apucând așa-numitul muc al lumânării cu propriul sex, având mare grijă să nu-l scape. Aplauzele, desigur, nu lipseau.

În sfârșit, un ultim episod demn de notat, care ne poartă direct în pragul poveștii noastre: la 23 iulie 1492, papa Inocențiu VIII intră în comă, toată lumea așteptând să-și dea obștescul sfârșit în câteva zile.

Despre el, Savonarola, flagelatorul multor episcopi și papi, spunea: „[Pretextul numit] artă este chiar blestemul ce ruinează scaunul Sfântului Petru de la Roma [...]. Vorbim despre papa Inocențiu VIII, în viața căruia singurul lucru inocent a fost numele“.

Și totuși, Dumas, care a scris o uluitoare istorie a familiei Borgia și a papilor care l-au precedat¹, ne spune că era numit „părinte al celor mulți“. Cum altfel, de vreme ce, grație acțiunilor lui iubitoare, sporise numărul supușilor săi cu opt odrasle de sex bărbătesc și opt de sex femeiesc² – într-o viață petrecută în mari voluptăți –, bineînțeles cu ibovnice diferite. Nu se știe însă cum le alegea, de vreme ce, lucru arhicunoscut, suferea de o miopie îngrozitoare. Fapt e că numise un episcop însoțitor, care, cu prilejul fiecărei întâlniri, îi șoptea numele, sexul, vârsta și trăsăturile fizice ale celor ce-i sărutau inelul.

Să recunoaștem totuși că acest papă-păcătos avea un înalt simț al familiei. Atențiile cu care și-a copleșit copiii trebuie socotite mai degrabă dovezi de dragoste decât de josnic nepotism.

Într-adevăr, pentru a-și împinge stirpea în lumea bună, reuși să aleagă născătoare potrivite dintre fiicele oamenilor puternici și iluștri, începând cu fiica preferată a lui Lorenzo de' Medici care deveni soția întâiului său născut, Francesco Cybo. Precum și tineri din familiile cele mai ilustre ale Italiei pentru numeroasele-i fiice.

În cartea sa *Cultura Renașterii în Italia*, Jakob Burckhardt zugrăvește câteva laturi interesante ale comportamentului

---

1. Alexandre Dumas, *I Borgia*, Sellerio, Palermo, 2004.

2. *Ibid.*, p. 19.

papei Inocențiu și al fiului său Franceschetto: cei doi, povestește el, „întemeiară o adevărată bancă de haruri temporale, unde se putea obține iertare pentru crime și lovituri mortale prin taxe foarte ridicate. Astfel, pentru fiecare ispășire reveneau 150 ducați tezaurului pontifical, restul vărsându-i-se lui Franceschetto. La Roma mișunau în ultimii ani ai acestui pontificat asasini și [delincvenți] protejați [și cu impunitatea garantată]“*.

Clemența și indulgența sunt garanția puterii

Dar ceea ce ne interesează îndeosebi e faptul că grupului deja numeros de răufăcători i se adaugă, în acel iulie 1492, încă două sute și ceva. Vi s-o părea paradoxal, dar așa stau lucrurile: peste două sute de omoruri, deci tot atâția asasini, în câteva săptămâni, unul după altul.

Cum e cu puțință un măcel de asemenea dimensiuni?

Lesne de explicat: la moartea fiecărui papă, la Roma, se petrec o mulțime de omoruri, fiindcă, potrivit unei tradiții seculare, la încheierea fiecărui conclav de alegere a noului pontif, se acordă iertarea oricui a comis o crimă în zilele de interregn.

Așadar, oricine clocește în adâncul sufletului un act de răzbunare profită de scaunul vacant ca să-și facă cheful, să ucidă azi, devenind liber mâine –, și toate astea grație unei indulgențe fără margini și cât se poate de sigure. Ce vremuri minunate!

Iar acum, că am lămurit atmosfera, putem începe istorisirea noastră, și anume chiar cu moartea acestui papă și cu ce a urmat imediat după ea.

---

* Jakob Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, trad. rom. de N. Balotă și Gh. Ciorogaru, Editura pentru Literatură, București, 1969, vol. I, p. 135. (*N. tr.*)

Partea întâi

Binecuvântata loterie

La 11 august 1492, tunurile de la Castel Sant'Angelo anunță Romei și întregii lumi că a fost ales noul papă cu numele de Alessandro VI. Spania se bucură în sfârșit că dădea al doilea papă, Rodrigo Borgia.

La Roma, tradiționalul autor anonim lansa o *pasquinata*, o satiră otrăvită: „Scaunul pontifical i-a revenit aceluia care a plătit mai mult celor ce au în grijă urna sfintei loterii“.

Locuitorii Romei cunoșteau numele și stirpea fiecărui cardinal prezent în tombola conclavului: Ascanio Sforza, fratele lui Lodovico il Moro, care în schimbul sprijinului său primise chiar un oraș, anume Nepi, pe lângă patru catări încărcăți cu aur, Giuliano della Rovere, care primise asigurarea că va urca în vârful piramidei la următoarele alegeri – și așa mai departe, alte daruri și prebende pentru toți ceilalți votanți.

Să ne întoarcem însă la noul papă, a cărui familie am ales-o drept suprem protagonist al poveștii noastre.

Despre primii Borgia se știu foarte puține lucruri, iar rarele informații care ne-au parvenit nu sunt de-ajuns pentru a le stabili originea; origine pe care adulatorii casei spaniole o împing de-a dreptul până la familia regilor de Aragon, lucru puțin probabil.

În realitate, numele familiei devine cunoscut abia odată cu adevăratul întemeietor al stirpei, pardon!, al dinastiei: adică odată cu Alfonso Borgia. Tatăl armăsarului e numit când